

ЦИМБАЛІСТИЙ І. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СЛОВОТВІРНА АКТИВНІСТЬ СКОРОЧЕНЬ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЇХНЬОЇ ЛЕКСИКАЛІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ)

У статті проаналізовано участь іспанських скорочень у процесах словотворення. Досліджено способи словотворення, моделі та схеми, в яких скорочені словоформи задіяні в якості твірних основ. Виділено найпоширеніші афіксальні елементи, за допомогою яких створюються похідні лексичні форми на основі скорочень.

Ключові слова: скорочення, аббревіатура, усичення, словотворення.

В статье проанализировано участие испанских сокращений в процессах словообразования. Исследованы способы словообразования, модели и схемы, в которых сокращенные словоформы задействованы в качестве образующих основ. Выделены наиболее распространенные аффиксальные элементы, с помощью которых создаются производные лексические формы на основе сокращений.

Ключевые слова: сокращение, аббревиатура, усечение, словообразование.

The article analyzes the role of Spanish contractions in the word formation processes. The author addresses ways of word formation, models and schemes in which contracted word forms are involved as derivational bases. The focus of the present study is the most common affixes that are utilized to generate derivative forms by means of contractions.

Keywords: contraction, abbreviation, truncation, word formation.

Метою статті є дослідження словотвірного потенціалу іспанських скорочень.

Актуальність зумовлена необхідністю визначення місця скорочень у лексичній системі та їх ролі у поповненні словникового складу іспанської мови.

Об'єктом дослідження є скорочені лексичні одиниці сучасної іспанської мови.

Предметом дослідження є участь іспанських скорочень у процесах словотворення.

Цимбалістий І. Ю.

Творення – невід’ємна складова розвитку мови, яка реалізується в мовленні й зумовлюється намаганням мовця актуалізувати певну площину комунікативної ситуації. Одним із рівнів мовної системи, в якому найбільшою мірою проявляється "свобода вибору" моделей і схем, є словотворення, оскільки нові лексичні елементи формуються завдяки лінгвальній компетенції мовців на підставі мотивувальних основ, що забезпечує адекватне сприйняття їх адресатами.

На сучасному етапі розвитку мови бурхливе зростання потоку інформації, активне створення й поширення складних багатослівних найменувань породжує природне прагнення мовців до зменшення обсягу повідомлення шляхом використання скорочених лексичних форм [1:247]. Структурна мінімізація повідомлення досягається завдяки аббревіації, що призводить до зміни формальних характеристик наявних номінативних одиниць.

Терміном *скорочення* позначаємо одиницю усної або письмової мови, створену з окремих елементів звукової чи графічної оболонки розгорнутої форми (слова/словосполучення), з якою її поєднує лексико-семантичний зв’язок. Твірна основа виступає як опорний елемент для ідентифікації свого скороченого варіанта, а формальна кореляція "твірна основа/похідна форма" дає змогу виділити два основні типи лексичних скорочень, які активно функціонують в сучасній іспанській мові: усічення та аббревіатури.

Попри чималу увагу мовознавців, питання про лексичний статус скорочень надалі залишається дискусійним. М. Ланг пояснює це двома основними причинами: вузькостильовою й контекстуальною маркованістю та нетривалим "життям", адже активність появи і функціонування скорочень нерідко зумовлювалася певною політичною епохою [2:257]. Подібну думку висловлює Р. Альмела Перес – він лексичну невизначеність аббревіатур пов’язує з їх слабкою сигніфікативною релевантністю, що у випадку невідповідного адресата ускладнює процес взаєморозуміння [3:212].

Набуття скороченнями ознак слова (тобто, самостійності, формальної цілісності та ідіоматичності [4:184]) – тривалий і складний процес, який відбувається завдяки взаємодії чинників, що стимулюють

лексикалізацію цих словоформ, котра досягається шляхом їхньої повної етимологічної демотивації [5: 26].

Важливою ознакою лексичного статусу скорочень є їх граматична оформленість, яка базується на таких критеріях:

1. *Фіксація частиномовної приналежності*. Оскільки будь-яка лексична одиниця повинна належати до певного класу слів, скорочення віднесені до категорії іменників, рідше – прикметників;

2. *Реалізація категорії роду і числа*. Статус іменника чи прикметника автоматично передбачає наявність у скорочень категорій роду і числа, а також їх позиційну рухомість у реченні, здатність вживатись у простих та складних синтаксичних структурах і навіть функціонувати як окреме речення;

3. *Участь у процесах словотворення*. Саме ця характеристика, на думку деяких мовознавців, свідчить про досягнення скороченнями найвищого ступеня лексикалізації [6:36].

Активність скорочень у створенні нових слів стимулюється двома ключовими чинниками: семантичною варіативністю та частотністю вживання [6:75]. Проведене дослідження дає підстави констатувати участь скорочених словоформ у словоскладанні, префіксації та суфіксації.

Словоскладання. Визначено наступні комбінації поєднання складових компонентів:

1. Скорочення + скорочення. Композити формуються:

а) з двох або більше абrevіатур: *PSPV-PSOE (Partido Socialista del País Valenciano + Partido Socialista Obrero Español)*, *Onusida (Organización de las Naciones Unidas - Síndrome de Inmunodeficiencia Adquirida)*, *FETE-UGT (Federación Española de Trabajadores de Enseñanza - Unión General de Trabajadores)*; *La Organización Mundial de la Salud (OMS) y el Programa de la ONU contra el Sida (Onusida) recomendaron esta semana, por primera vez, la circuncisión masculina como intervención adicional para reducir el riesgo de infección del VIH por vía heterosexual* [8:30.03.2007];

б) з усічення та абrevіатури: *Bus-VAO (Autobús - Vehículo de Alta Ocupación)*; *Un guardia civil, herido leve al ser arrollado por un turismo en el Bus-VAO* [9:29.03.2007];

в) з абрєвіатури та графічного скорочення: *FECOMA-CC.OO* (*Federación de Construcción y Madera - Comisiones Obreras*); *En este sentido, Fecoma-CC OO exige al Ministerio de Trabajo que incremente las inspecciones en obras, así como que garantice el cumplimiento de la legislación laboral en materia de contratación, estabilidad en el empleo y prevención de riesgos laborales* [10:02.01.2009];

г) з двох усічень: *metrobus* (*metropolitano - autobús*); *Los usuarios del transporte público que aún conserven un metrobis de 10 viajes comprado el año pasado podrán usarlo sin hacer cambios hasta el próximo sábado* [10:02.01.2009].

2. Скорочення та повнозначне слово. Композити цієї групи умовно можна розділити на дві підгрупи:

а) усічення + повнозначне слово: *carril bici* (*bici* < *bicicleta*), *bordillo-bus*, *barco-bus* (*bus* < *autobús*), *discobar* (*disco* < *discoteca*); *Apenas se verá a gente, salvo alguien por el carril bici, un operario con un quitanieves y poco más* [10:18.10.2009];

б) абрєвіатура + повнозначне слово: *PSOE-Progresistas* (*Partido Socialista Obrero Español*), *Espasa Calpe* (*Compañía Anónima de Librería, Publicaciones y Ediciones*), *ICO-Vivienda* (*Instituto de Crédito Oficial*); *El jurado de este premio, convocado por la Editorial Espasa Calpe y Ámbito Cultural El Corte Inglés y dotado con 200.000 euros, considera que "La sombra de lo que fuimos" es una novela "escrita con el corazón y con el estómago"* [10:20.02.2009].

Аналізований матеріал підтверджує слушність думки Р. Альмели Переса, що композити, сформовані зі скорочень або скорочень і повнозначних слів, функціонально тотожні з похідними, створеними з нескорочених основ [3:218]. Адже формально вони відповідають орфографічному або ж синтагматичному виду складних слів (*discobar*, *Espasa Calpe*), а з погляду семантики можуть бути ендосентричними (з семантичним ядром в лексичній структурі: *carril bici*) або екзосентричними (семантичне ядро знаходиться за межами композита: *Programa Onusida*).

Префіксація. Неординарним аспектом участі скорочень у префіксальному словотворенні є їх бівалентність: з одного боку, вони здатні приєднувати префікси, а з другого – самі виступають як

префіксальні форманти. Опираючись на цю характеристику, в рамках префіксального словотворення виділяємо дві основні моделі:

1. Префікс + скорочення. Серед префіксів, що вживаються зі скороченнями, найпродуктивнішими є заперечні форманти **contra-**, **anti-**: *contraopa* (*OPA* < *Oferta Pública de Adquisición*), *anti-ETA* (*ETA* < *Euskadi ta Askatasuna*), *anti-PP* (*PP* < *Partido Popular*) та інші; *El Santander lanza una contraopa sobre ABN por el precio récord de 72.000 millones* [11:26.04.2007];

Помічене також використання інших префіксів:

ex- (зі значенням "колишній"): *ex grapo* (*Grapo* < *Grupos Revolucionarios Antifascistas Primero de Octubre*); *Así, en el punto octavo de su protesta señalan la selección de entrevistas arbitraria, partidista y en ocasiones poco justificable como la emitida por el ex grapo Pío Moa* [10:05.03.2003];

pro- (зі значенням "прихильність, підтримка"): *pro-IRA* (*IRA* < *Irish Republican Army*); *[...] y ahí están los debates entre irlandeses pro-IRA e irlandeses pro-Tratado para demostrarlo [...]* [8:15.09.2006];

súper- (зі значенням "максимальний ступінь"): *súperfan* (*fan* < *fanático*); *"Estudio cine y estoy aquí porque soy súperfan de este actor desde "Apocalypse Now", dice Jacobo, que no pierde detalle del montaje* [10:05.11.2009];

multi- (зі значенням "багато"): *multicine* (*cine* < *cinematógrafo*); *El 6 de abril, Jacky Lebas, gerente de un multicine de Boulogne sur Mer, anunció, emocionado, que había vendido 48.500 entradas... en una ciudad que cuenta con 45.000 habitantes* [12:08.05.2008];

euro- (префіксоїд зі значенням "європейський"): *eurotaxi* (*taxi* < *taxímetro*), *eurobús* (*bus* < *autobús*), *eurofoto* (*foto* < *fotografía*); *El nuevo servicio, llamado Eurobús, cubrirá el trayecto en 7 horas y 15 minutos* [10:01.03.2002].

2. Скорочення як префіксальні форманти. Як зазначалося, деякі давні усічення-інтернаціоналізми можуть функціонувати як префіксоїди. До них відносяться:

auto- (*automóvil*): *autobomba*, *autocar*, *autovía*, *auto-stop*, *autopista*

foto- (*fotografía*): *fotocomposición, foto-finish, fotoperiodismo, fotonovela*

tele- (*televisión*): *telenovela, teleserie, telediario, telecámara, teledrama*

cine- (*cinematógrafo*): *cineclub, cinefórum, cinerama, cinecámara*

radio- (*radiodifusión*): *radioaficionado, radiomensaje, radiorreceptor* та багато інших; *Briatore, sobre Alonso y Ferrari: "Es una telenovela que dura demasiado"* [12:25.06.2009].

Нерідко в сучасній іспанській мові трапляються похідні, утворені шляхом злиття двох усичень: *autocine, telefoto, radiotaxi*.

Суфіксація. Цей дериваційний механізм найпоширеніший при створенні не лише звичайних слів, а й похідних, кореневими лексемами яких є скорочення. В результаті аналізу виділено такі найактивніші семантичні групи суфіксальних формантів:

1. Суфікси, що позначають діяльність, професію: **-ista, -ero/a, -arra, -asta**: *peneuvista* (PNV < *Partido Nacionalista Vasco*), *taxista* (*taxi* < *taxímetro*), *pepero* (PP < *Partido Popular*), *motero* (*moto* < *motocicleta*), *etarra* (ETA < *Euskadi ta Askatasuna*), *cineasta* (*cine* < *cinematógrafo*); *La sede del PP en la localidad vizcaína de Getxo apareció ayer con la pintada en su fachada en la que podía leerse: "Un pepero muerto, un euskaldun contento"* [10:27.04.2009]. Ці суфікси, зокрема

-ista, -ero/a, як зазначає Ф. Родрігес Гонсалес, активно конкурують з метонімічним перенесенням (*el PP (partido) / un PP (miembro)*) завдяки більшій семантичній точності та експресивному забарвленню [7:223].

2. Абстрактні суфікси, за допомогою яких позначається ідеологія, результат тощо: **-ismo, -ización**: *ugetismo* (UGT < *Unión General de Trabajadores*), *egebeización* (EGB < *Enseñanza General Básica*); *Como también que se ponga el acento en la supuesta "egebeización", con la consiguiente exigencia de un regreso a los métodos selectivos* [10:27.04.2001].

3. Оцінні суфікси **-ito, -illo** зі значеннями "зменшуваність", "пестливість": *chavito* (*chavo* < *chaval*), *talguillo* (*Talgo* < *Tren Articulado Ligero Goicoechea Oriol*), *loapilla* (LOAPA < *Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico*); *La llaman loapilla antes de nacer*,

en recuerdo de la LOAPA [10, 15.04.2008]. Сюди відносяться й усічені антропоніми, які за час свого функціонування зазнали повної стилістичної нейтралізації: *Paquito* (*Paco* < *Francisco*), *Pepito* (*Pepe* < *José*), *Momito* (*Momo* < *Palomo*), *Nachito* (*Nacho* < *Ignacio*), *Javito* (*Javi* < *Javier*) та багато інших.

4. Інші суфікси:

– суфікс **-ería** (вказує на місце): *bocatería* (*bocata* < *bocadillo*); *A la dueña de la bocatería L'Albergina se le presentaba el mismo problema, ya que, según afirmó, solo abría para las cenas* [10:23.07.2009];

– прикметникові суфікси: **-ble** (якість), **-ico**, **-siano** (належність), **-oso** (відношення): *opable* (*OPA* < *Oferta Pública de Adquisición*), *otánico* (*OTAN* < *Organización del Tratado del Atlántico Norte*), *onusiano* (*ONU* < *Organización de las Naciones Unidas*), *sidoso* (*SIDA* < *Síndrome de Inmunodeficiencia Adquirida*); *Damos resultados consistentes y al alza. De ahí a decir que Agbar es un valor opable es no conocer el mercado* [10:17.12.2006];

– дієслівні суфікси **-ar** (результат), **-izar** (каузативна дія): *opar* (*OPA*), *otanizar* (*OTAN*); *El Convenio ha de renovarse y sería bueno aprovechar ese momento para otanizar las bases estadounidenses* [10:14.05.2008];

– дієприкметниковий суфікс **-do/a** (якість): *opado* (*OPA*); *La opinión de los analistas, entonces, era que la compañía que preside Antonio Brufau tenía dos opciones: opar o ser opada* [10:17.10.2006].

Пасивність у процесах словотворення проявляють усічення, що пояснюється їх високою вмотивованістю й обмеженнями, накладеними мовою через наявність композитів і дериватів, сформованих на базі їхніх твірних слів. Активними в словотворенні є лише ті усічені словоформи, що з'явилися в мові як формально-семантичні неологізми і корелювалися з новою позамовною реальією. Тому, як свідчать наведені приклади усічень *auto*, *tele*, *foto*, *cine*, чинник неології сприяє семантичній варіативності і як наслідок – швидкій автономізації. Серед усічень-неологізмів виділяється словоформа *okupa* (*ocupadomicilios*), яка створила низку дериватів (*okupar*, *okupado*, *okupación*), вступивши в омофонічні зв'язки з існуючими словами і використавши графему *k* як маркер не лише орфографічної, а й семантичної диференціації; *El*

edificio contiguo al teatro Albéniz fue okupado el pasado mes de septiembre por siete personas [10:29.11.2010].

Таким чином, активність скорочень в усіх ключових механізмах словотворення свідчить про досягнення ними повної лексичної самостійності, а створені на їх основі похідні становлять важливий ресурс поповнення словникового складу іспанської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кульчицький В. І.* Абревіація і телескопія, їхнє місце у системі дериваційних способів номінації та специфічні властивості / В. І. Кульчицький. – Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : [зб. наук. праць / відп. ред. Н. М. Корбозерова]. – К. : Логос, 2009. – Вип. 23. – С. 245–251.
2. *Lang Mervyn F.* Formación de palabras en español. Morfología derivativa productiva en el léxico moderno / F. Lang Mervyn. – Madrid : Cátedra, 1992. – 324 p.
3. *Almela Pérez R.* Procedimientos de formación de palabras en español / Ramón Almela Pérez. – Barcelona : Ariel Prácticum, 1999. – 253 p.
4. *Карпенко Ю. О.* Вступ до мовознавства : [підручник] / Ю. О. Карпенко. – К. : Академія, 2006. – 336 с.
5. *Casado Velarde M.* Lengua periodística y lengua general. Las siglas / Manuel Casado Velarde // Nuestro tiempo. – 1978. – № 286. – P. 21–33.
6. *Guerrero Ramos G.* Neologismos en el español actual / Gloria Gerrero Ramos. – Madrid : Arco/Libros, 1995. – 50 p.
7. *Rodríguez González F.* La derivación de las siglas / Félix Rodríguez González // Boletín de la Real Academia Española. – 1989. – LXIX. – P. 211–255.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. *La Razón* [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.larazon.es>. – Заголовок з екрану.
9. *El Mundo* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.elmundo.es>. – Заголовок з екрану.
10. *El País* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.elpais.com>. – Заголовок з екрану.
11. *ABC* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.abc.es>. – Заголовок з екрану.
12. *La Vanguardia* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lavanguardia.com>. – Заголовок з екрану.